

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ, доктори илмҳои фалсафа Ҳайдаров Рустам Қурабобоевич ба диссертатсияи Саидова Ситора Назаровна дар мавзӯи “Зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо” (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ) барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 – фалсафаи иҷтимоӣ.

Дар замони бархӯрди тамаддунҳо, арзи вучуд намудани равандҳои гуногуни иҷтимоиву сиёсӣ, ноустувории вазъи ҷаҳони имрӯза масъалаи зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо яке аз мавзӯҳои мубрами илмҳои ҷомеашиносӣ, аз ҷумла фалсафаи иҷтимоӣ маҳсуб меёбад. Бо назардошти он, ки имрӯз ин раванд зери фишори омилҳои гуногуни дохиливу берӯна қарор дорад, интихоби мавзӯи “Зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо” (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ) аз тарафи Саидова Ситора Назаровна шоистаи дастгирӣ аст.

Объекти таҳқиқоти диссертатсияи диссертант дар афкори илмиву иҷтимоӣ хеле маъмул буда, имрӯзҳо дар доираҳои васеи илмӣ, ҷамоатишҳо, суҳанронии сиёсатмадорон, коршиносон ва саҳифаҳои воситаҳои ахбори омма, аз ҷумла шабакаҳои иҷтимоии интернет, андешаҳои зиёди мухталиф баён мегарданд.

Аҳамияти диссертатсияи Саидова С.Н. дар он аст, ки он яке аз таҳқиқотест, ки аз лиҳози илмӣ – фалсафӣ нақши зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ ва вусъати таъсири онро дар таъмини амну суботи ҷомеа, мустаҳкам намудани пояҳои ваҳдат ва ризоияти миллӣ, баланд бардоштани сатҳи худшиносиву ҳудогоҳии миллӣ дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ ба риштаи қазовати илмӣ кашида, паҳлӯҳои ҳанӯз омӯхтанашудаеро дарёфт намуда, онҳоро пажӯҳиш намудааст.

Муҳим ва мувофиқи талаботи забон будани таҳқиқи мавзӯи мазкур боз ба он вобаста аст, ки таҷрибаи давлатсозӣ дар тӯли даҳсолаҳои соҳибистиклолӣ собит намуд, ки давлати миллиро бидуни ташаккул додани худшиносии миллӣ, ки маҳаки онро фарҳанги миллӣ ва ҷаҳонбинии илмӣ ташкил медиҳад, ғайри имкон аст.

Дар диссертатсияи Саидова С.Н. таъкид гаштааст, ки таърихи инсоният собит менамояд, ки ҷамагуна инқилобҳо, табаддулотҳо, шӯришу ошӯбҳо, ислоҳотҳо ба хоҳири таъмини мутавозинии манфиатҳои афрод ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ, яъне баробарии бархурдҳо аз арзишҳои моддиву маънавӣ сурат гирифта, омили асосии таккондиҳандаи дигаргуншавии низомҳои иҷтимоӣ ба ҳисоб меравад.

Дар ин масир, диссертант зикр намудааст, ки талаботи инсон ба арзишҳои моддиву маънавӣ хислати силсиламаротибӣ дошта, қонеъ гардонидани як талабот талаботи навро ба миён меорад ва ин раванд беохир аст. Дар ин робита, муҳаққиқ дуруст зикр менамояд, ки дар ҷомеаи раванди мазкур ҳамеша зиддияту низоъҳо ба миён меорад ва лаҳзаҳои ҳалли

онҳо бошад, ҷомеаро ба пеш, ба сӯи муносибатҳои нисбатан тақомулёфтаи иҷтимоӣ мебарад.

Нуктаи диққатҷалбкунандаи кори илмии Саидова С.Н. дар он аст, ки ӯ хислати таърихиву диалектикӣ доштани зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ, ивазшавии мазмуну муҳтаво ва шакли зуҳури онҳоро дар таърихи ҷомеасозии инсоният муайян намуда, зикр менамояд, ки бо зуҳури уфукҳои нави рушду тақомул онҳо аз байн намераванд, балки фаҳму дарки онҳо боз ҳам фарроҳтар гашта, давлат ва ҷомеа ҳамеша талоши татбиқи моделҳои нави сиёсатгузорию иҷтимоиро давом медиҳад.

Боз як нуктаи ҷолиби диссертатсия дар он аст, ки талабот ба дарки муаммои зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар давраҳои “туфонҳои инқилобӣ ва фишоровариҳо” меафзояд. Пайгирии ин андеша унвонҷӯро ба ҳулосае меорад, ки дар марҳалаҳои бухронии инкишофи ҷомеа, хусусан дар давраи тағйиротҳои системавии ҷомеа, ки одатан зиддият дар муносибатҳои иҷтимоӣ бештар эҳсос гашта, онҳо тезутунд ва печидатар мегарданд. Чунин муайян намудани ҷойгоҳи зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар низоми муносибатҳои иҷтимоӣ дуруст мебошад. Саидова Ситора Назаровна муаммои зиддият ва низоъҳои иҷтимоиро нафақат вобаста ба тағйирёбиҳои кулии иҷтимоӣ дар ҷомеаи тоҷикистонӣ, балки дар ҳамбастагӣ бо равандҳои пурихтилофи ҷаҳонишавӣ таҳқиқ намуда, муайян намудааст, ки ҷараёни ҷаҳонишавӣ тамоми муаммоҳои ҳалталаби замони муосирро ба ҳам пайваستا “гиреҳи печдарпеч”-ро ба вучуд овардааст, ки он ба зиддиятҳои иҷтимоӣ хислати умумибашарӣ бахшидааст.

Ба андешаи мо, ин нуқта хеле муҳим аст, зеро дар шароити арзи вучуд намудани ҳар гуна ҳаракатҳои иртиҷоии характери террористиву экстремистӣ дошта ва рушди эҳтимолии равандҳои иҷтимоиву сиёсии ҷаҳони пурихтилофи муосир, воситаи муҳими ҷилавгириҳо аз каловишҳо ба сӯи ҷаҳонбинии ифротӣ маҳсуб меёбад.

Ба андешаи мо, зарурияти таҳқиқоти мавзуи мазкур боз ба як нукта вобаста мебошад. Бояд эътироф намуд, ки имрӯз кам нестанд гурӯҳҳои иҷтимоӣ сиёсие, ки комёбиҳои миллати тоҷикро дар даврони соҳибистиклоли нодида мегиранд, ваҳдати миллии моро эътироф намекунанд. Тавре таҳлили матни диссертатсия нишон медиҳад, ки маҳз ҷавоби илмӣ гуфтан ба чунин андешаҳо маҳаки асосии кори илмии унвонҷӯро ташкил додааст, ки бушубҳа шоёитаи дастгирист.

Ба фикри мо, навгонии илмии диссертатсияи Саидова С.Н. дар он аст, ки унвонҷӯ барҳақ муайян менамояд, ки дар даврони пуртазоди ҷаҳонишавӣ худогоҳии миллӣ ва зиракии сиёсиро аз даст надихем.

Таҳқиқоти мазкур собит менамояд, ки яке аз масъалаҳои муҳими мавзӯ, яъне нақши субъектҳои сиёсӣ дар ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ мавриди таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ қарор дода шудааст. Муаллифи диссертатсия дар заминаи омӯзиши таҷрибаи ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон роҳҳои ҳалли онҳо баррасӣ кардааст. Дар шароити пасонизой, ки дар ин ҷо қувваҳои гуногуни

сиёсӣ вучуд доранд, дар раванди маърифат ва ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ ҷойгоҳи омили субъективӣ, хусусан нақши субъектҳои сиёсӣ, меафзояд. Он ҳамчун субъекти сиёсии ҷомеа метавонад дар атрофи худ қувваҳои солим ва бунёдкори ҷомеаро муттаҳид намуда, миллату давлатро ба камали саодатмандӣ расонад. Ин раванд дар мисоли хирадмандӣ, ҷасурию далериву фарҳанги сулҳпарварона ва таҳаммулпазиронаи Пешвои сиёсии тоҷикон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба қазовати илмӣ кашида шудааст. Таъкид ва хулоса карда шудааст, ки маҳз миллатдӯстиву ватанпарварӣ, ақлу заковат ва таҷрибаашон тавонистанд давлат ва миллати тоҷикро аз бӯҳрони шадид берун оварда, онро ба ҷаҳониён ба таври боистани муаррифӣ намоянд. Пешвои сиёсӣ миллати тоҷик тавонистанд аз имкониятҳои имконпазир истифода намуда, Ваҳдати миллӣ, сулҳу осоиштагии ҷамъиятро таъмин намуда, иқтисодиёти миллиро эҳё намоянд, давлати тоҷиконро ҳамчун субъекти сиёсии сулҳпарвар, созанда ва шарикӣ бозғамии сиёсӣ дар арсаи байналхалқӣ муаррифӣ намояд.

Дар диссертатсия таъкид гаштааст, ки ба даст даровардани истиқлолият ва Ваҳдати миллӣ заминаи бозғамии амалӣ гаштани ормонҳои ҳазорсолаи давлатсозиву давлатдорӣ тоҷиконро фароҳам овард. Унвонҷӯ дуруст зикр менамояд, ки ба гузаштаи дури миллатамон назар афканда набояд фаромӯш созем, ки озодӣ ва истиқлолият муқаддастарин ва волотарин дастоварди миллат буда, саҳифаҳои пурифтихори озодихоҳиву ватанпарварии мардуми мо бо хуни ҳазорон далерону родмардони сарсупурда навишта шудаанд. Аз ин лиҳоз, истиқлолияти тоҷикон ва шинохтани худ дар умқи таърихи куҳанбунёд решаҳои амикро дорост.

Дар диссертатсия нишон додааст, ки муаммои зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ яке аз мавзӯҳои меҳварии фалсафаи иҷтимоӣ буда, аз лиҳози амалияи ҷомеасозӣ ва давлатсозии муосир аз дируза дида, аҳамияти бештар касб намудааст. Ба андешаи муаллифи диссертатсия ин падида тасодуфӣ нест, зеро зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ ҳамеша пайгири ҷомеаҳо буда, онҳо дар шароити ҷаҳонишавӣ ва вусъати рақобати байни давлатҳо ва ҷомеаҳо баҳри манфиатҳои геостратегӣ ва геосиёсии худ, аз нав тақсим намудани ҷаҳон ва авҷгирии “ҷангҳои иттилоотӣ” баҳри ғасби ақлу ҳуши инсон моҳияту зуҳурот, сабабу натиҷа ва воқеияту имконияти зуҳурашон тағйир ёфта, бо хислату паҳлӯҳои нави то ба ҳол омӯхта нашуда ба назар намоён мегардад.

Унвонҷӯ сарчашмаҳо ва таҳқиқотҳои ба муаммои мазкур бахшида шударо мавриди таҳлилу омӯзиш қарор дода, баробари муайян намудани арзишмандии ғояҳои дар онҳо баён гашта зикр намуда, ҳамзамон паҳлӯҳоеро дарёфт намудааст, ки то ҳол онҳо ба таври бояду шояд мавриди таҳлили фалсафӣ-иҷтимоӣ қарор дода нашудаанд.

Соҳтори диссертатсия анъанавӣ буда, аз ду боб ва 6 зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифода шуда иборат аст.

Дар муқаддима муҳим будани мавзуи таҳқиқшаванда асоснок карда шуда, сатҳи омӯзиши масъалаҳои баррасишаванда муайян карда шудааст. Ҳамзамон дар ин қисмати кор муаллиф мақсад, вазифаҳои таҳқиқот, объект ва предмети он, инчунин навоариҳои илмӣ ба таври мушаххас нишон дода шудаанд.

Боби якуми диссертатсия **“Заминаҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқи зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ”** номгузорӣ шуда, дар зербоби аввал, ки **“Бознигарии баъзе ҷанбаҳои гносеологӣ ва методологии муаммои зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ”** ҷанбаҳои методологии мавзӯ таҳқиқ гашта, мафҳумҳои асосии он мавриди таҳлили интиқодӣ қарор дода шуда, методологияҳои дар таҳқиқоти мазкур истифода шуда, мушаххас карда шудааст.

Дар натиҷаи омӯзиши ҷанбаҳои методологии мавзӯ, унвонҷӯ ба хулоса меояд, ки дар интиқоби методологияи ин падидаи мураккаб муҳаққиқон бояд муносибати системавӣ зоҳир намояд.

Дар зербоби дуюм **“Вижагиҳои зуҳури зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ ва бунёди ҷомеаи иттилоотӣ”** диссертант муайян намудааст, ки мавзуи муаммои зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ вобаста ба вазъи иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсӣ, ҳуқуқиву фарҳангӣ дар зинаҳои гуногуни рушди ҷомеа дар шакли мазмуни нав зуҳур меёбанд.

Ба ақидаи муаллифи диссертатсия дар натиҷаи равандҳои муосири рушди ҷомеа дар шароити ҷаҳонишавӣ ва тамоюл ба сӯи бунёди ҷомеаи иттилоотӣ симои ҷомеаҳо тағйир ёфта, талаботу манфиатҳои ашхос ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ дигаргун гашта, ба амалқарди онҳо таъсир мерасонад.

Вобаста ба ин, дар паҳноии муаммои таҳқиқшаванда бояд зикр намуд, ки ҷаҳонишавӣ тамоми муаммоҳои ҷалталаби инсониятро ба ҳам оварда, як “гиреҳи печдарпеч” ба вучуд овардааст, ки мазмуну моҳияти он на фақат ба ҷомеаю давлатҳои алоҳида, балки ба кулли башарият алоқамандӣ дорад ва таҳдиду хатарҳо эҷод менамояд.

Дар зербоби сеюм **“Вусъати нақши субъектҳои сиёсӣ дар ҳалли зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири тоҷик”** таъкид гаштааст, ки инмавзӯ доимо мубрам буда, дар шароити бунёди давлати милли аҳамияти аввалиндараҷа ба худ касб намудааст.

Дар ҷомеаҳои зудмутағайир ва пуриштилофи муосир таҳқиқи зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ на фақат ба манфиату талаботи афрод ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ, балки ба манфиатҳои геополитикӣ объектҳои сиёсӣ вобаста мебошад, зеро давлатҳои алоҳида, ки онҳоро ҳамчун абарқудратҳо мешиносанд, баҳри амалигардонии манфиатҳои худ дар минтақаҳои гуногуни олам рақобаташонро бо ҳамгунаҳои худ вусъат мебахшанд. Дар ин замина зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ байни объект ва субъектҳои сиёсӣ авҷ гирифта, дар натиҷаи мудохила ва зӯрвариҳои онҳо зиндагии осоиштаи мардум халалдор мегардад, шаҳру деҳот вайрону валангор гашта, миллионҳо одамон беҳонаву ҷой, саргардону сарсон гашта, сафи гурезагон ва муҳочиронро зиёд менамоянд. Чунин ҳолатро унвонҷӯ дар мисоли ҳаёти

иҷтимоӣ сиёсии якчанд давлатҳои Осиёи Марказӣ, масалан, дар Афғонистон, дар давлатҳои арабӣ ба мисли Сурия, Лубнон, Эфиопия, Сомали, Венесуела, Украина ва бо баъзе вижагиҳои худ дар таърихи навини Тоҷикистон мушоҳида шудааст.

Дар бораи вижагиҳои ин раванд дар ҷомеаи тоҷикистонӣ, унвонҷӯ таъкид менамояд, ки нақши шахсият, хусусан раҳбари сиёсӣ, дар ҳолатҳои гуногун ба таври хоса зуҳур меёбад. Дар як маврид агар вай ба вазъияти таърихӣ, ба қонунмандии рушди он, вижагиҳои шахсият, яъне субъекти сиёсӣ вобаста бошад, дар ҳолати дигар омилҳои тасодуфӣ метавонад вазъиятро ба куллӣ тағйир диҳад.

Ба андешаи Саидова С.Н. муҳим он аст, ки имрӯз ҳалли бисёр муаммоҳои байналхалқӣ, дар арсаи ҷаҳон: дар сиёсат, иҷтимоӣёту иқтисодӣёт ва амнияти давлату ҷомеа аз мавқеи ишғол намудаи субъектҳои сиёсӣ вобастагӣ дорад.

Раванди таърих хеле ихтилофноку пуртазод аст. Аз ин лиҳоз субъекти сиёсӣ, гарчанде имкониятҳои потенциалӣ дошта бошад ҳам, ояндаро пурра пешгӯӣ карда наметавонад, зеро дар шароити зудтағйирёбандагии ҷамъият равандҳои зиёди эҳтимолии рушди ҷомеаҳо арзи вуҷуд намудаанд, ки дарки қаблии онҳо бо ҳама ҷузъиёташ аз ҷониби субъектҳои сиёсӣ ғайри имкон аст.

Боби дуоми диссертатсия, ки **“Таҷрибаи азнавсозии ҷомеаи Тоҷикистон дар солҳои соҳибистиқлолӣ ва имкониятҳои рафъи зиддияту низоъҳои иҷтимоӣ”** ном дорад, ба таҳлили таҷрибаи азнавсозии ҷомеаи Тоҷикистон дар солҳои соҳибистиқлолӣ ва имкониятҳои рафъи зиддияту низоъҳои иҷтимоӣ бахшида шудааст.

Зербоби якуми боби мазкур **“Сабаб ва оқибатҳои тезутундшавии зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи пасошӯравии Тоҷикистон”** номгузорӣ шуда, унвонҷӯ муайян кардааст, ки ҷамъият ҳамчун организми иҷтимоии худинкишофёбанда, ҳамеша дар ҳолати тағйирёбию инкишоф қарор дорад. Раванди инкишофи он тибқи қонуни сабабият амал менамояд, яъне ҳар як ҳодисаву воқеа, ҳар як тағйироти кучаке, ки дар воқеъият ба вуҷуд меояд сабабу оқибатҳои худро дорад. Агар ба ин нуктаи методологӣ така намоем, тезутундгаштани зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи Тоҷикистон дар ибтидои солҳои 90-ум сабабҳои худро доранд. Дар ин робита, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон чунин таъкид намудаанд, ки омӯхтани сабаб ва омилҳои сар задани ҷанги шаҳрвандӣ дар кишварамон яке аз вазифаҳои муҳимтарини олимони ҷомеашинос мебошад. Доир ба ин масъала унвонҷӯ андешаву таҳқиқи муътамади олимонро нақши ҳалқунанда дониста, ин ҳодисаҳои даҳшатноку фоҷиабори гузашта барои наслҳои ояндаи халқамон дарси хушёрӣ ва ибрат гардидаанд. Унвонҷӯ қайд намудааст, ки бо дарназардошти вазъи ҳассосу печидаи ҷаҳони муосир олимону донишмандони мамлакат бояд ба масъалаҳои тавсеаи мафкураи миллӣ, таҳкими давлатдорӣ ва рушди

ичтимоиву сиёсии ҷомеа, иттиҳоди нерӯҳои созандаи кишвар ва ҳифзи манфиатҳои стратегии Тоҷикистон, мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм, хурофотпарастиву ифротгарой, инчунин таҳқиқи масоили демократикунонии ҳаёти иҷтимоиву сиёсии Тоҷикистон эътибори аввалиндараҷа дода шавад.

Таҷрибаи давлатсозӣ ва ҷомеасозии дар тӯли 32 соли соҳибистиқлолӣ собит менамояд, ки ҳастии миллат ба рушди муназзам ва устувор, бехатарии маънавии ҷомеа ва ба сатҳи худшиносии миллии вобаста мебошад. Кам нестанд миллатҳое, ки соҳибистиқлолии хешро аз даст дода дар ҳолати “муқовимати доимӣ” қарор доранд, то ҳол худро нашинохтаанд, арзишҳои миллии худро ҳифз карда наметавонанд. Аз ин рӯ, шароити зарурияти таҳкими соҳибистиқлолӣ вазифаи асосӣ ба шумор меравад. Дурустии ин ғояро таҷрибаи сулҳофарини тоҷикон собит намуд. Дар ин раванд на сарват, на яроқу аслиҳа, на ҷабру зулм, балки хоҳиши таъмини бақогии давлати миллии хеш нақши ҳалкунанда бозиданд.

Дар зербоби дуюми боби мазкур, ки **“Фарҳанги таҳаммулпазирӣ ва ваҳдати миллии ҳамчун василаи ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ”** ном дорад, дар он зикр гаштааст, ки дар масъалаи таҳқиқ ва корбаст намудани воситаҳои пешгирӣ ва ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ ҷанбаи муҳими муаммои мазкур маҳсуб меёбад. Таҳлил ва омӯзиши андешаҳо дар адабиёти соҳавӣ нишон медиҳад, ки солиёни пешин нисбати ин ҷиҳати муаммо андешаҳои зиёд ва мухталиф баён гашта, дар амалияи иҷтимоӣ асосан ду роҳи ҳалли онҳо а) бо истифодаи қувва пахш намудани яке аз тарафҳои мутақобила; б) бо роҳи мусолиҳатомез ҳал намудани низоъҳо мавриди истифода мегашт. Агар баъзе вижагиҳои роҳи усулҳои ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоиро маддӣ назар намуда, онҳоро гурӯҳбандӣ намоянд, имрӯз ҳам ҳамин ду усул дар амалияи иҷтимоӣ истифода мегардад.

Аммо таҷрибаи ҷаҳони муосир собит менамояд, ки ҳар гуна муқовимат, ҷангу низоъҳо, билохира ба созиш ва сулҳ анҷом менамояд. Вобаста ба ин, унвонҷӯ қайд намудааст, ки дар назария ва амалияи муосир муҳаққиқон бештар ба усули дуюм, яъне бо роҳи мусолиҳатомез ҳал намудани зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ афзалият медиҳанд.

Раванди мусолиҳатомезонаи ҳалли зиддият ва низоъҳо дониш, маҳорату малака, масъулият, тафаккури эҷодӣ, дарк намудан ва қобилияти баланди идоракунии равандҳои иҷтимоӣ сиёсиро талаб менамояд. Бояд таъкид намуд, ки санъати баланди субъектҳои идоракунии зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ бояд дар он зухур ёбад, ки мафҳумҳо ва арзишҳои дарёфт гарданд, ки ҳар ду тарафи мутақобиларо қонеъ гардонида тавонанд. Ба таърихи гузаштаи худ назар афканда чунин мафҳумҳоро ба мисли “ваҳдати миллии” ва “таҳаммулпазирӣ”- ро рӯи кор оварда, онҳоро василаи муҳими ҳалли низоъи байни тоҷикон гузоранд.

Дар зербоби сеюм, ки “Модел ва технологияи нави ҳалли зиддият ва низоъи иҷтимоӣ дар асоси таҷрибаи сулҳофарини тоҷикон” унвон дорад,

диссертант ба таври возеҳ муайян кардааст, ки модели нави давлатдорӣ заминаи модел ва технологияи нави ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ гашт. Бесобиқагӣ ин таҷриба дар он аст, ки дар заминаи таҷрибаи ҷаҳонӣ ва ватанӣ дар илми низоъшиносӣ модели нави ҳалли низоъҳои, ки ба дараҷаи муқовимати ҳарбӣ расида, бунёд карда шуд. Таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ, ки гузаронида шуд, маълум карда, ки имрӯз дар илми низоъшиносӣ «модели тоҷикӣ» - и ҳалли зиддият ва низои иҷтимоӣ арзи вучуд намуд. Зикр гаштааст, ки таҷрибаи тоҷикон дар ин самт ҳам дар доираҳои илмӣ дохилию байналмилалӣ ва ҳам дар доираҳои сиёсӣ расман эътироф гашта, мавриди омӯзиши васеъ қарор гирифтааст. Аз ин лиҳоз, диссертант дуруст хулоса намудааст, ки бо итминони комил гуфтан мумкин аст, ки Пешвои муаззами миллати тоҷик Эмомалӣ Раҳмон меъмори назария ва концепсияи “модели тоҷикӣ” - и ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ маҳсуб меёбанд.

Дар бобҳои алоҳидаи диссертатсия зикр ва хулоса гардидааст, ки ҷаҳони имрӯза хеле осебпазир буда, зеро фишори омилҳои зиёд қарор дорад. Абарқудратҳо ба ҳар роҳу васила, ҳеҷ чизро дареғ надошта, майл ба он доранд, ки дар ҷаҳон якҷаҳумронии худро таъмин намоянд. Чунин вазъият аз намояндагони қишрҳои гуногуни ҷомеа, нухбагони сиёсӣ тақозо менамояд, ки онҳо манфиатҳои миллиро дарк намуда, онро ҳифз намоянд, ваҳдати миллии худро аз даст надода, дар маҷмӯъ онро ҳамчун сутуни устуворгардонии истиқлолияти давлатӣ истифода намоянд.

Дар ҷамъбаст зикр намудан лозим аст, ки аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки хулосаҳои тавсияҳои таҳқиқотро метавон ҳангоми таҳияи барнома ва стратегияҳои миллии муқовимат ба ҳаргуна ғояҳои деструктивӣ, ба мисли терроризм, экстремизм ва радикализми динӣ ва ҷорабиниҳо баҳри пешгири намудани зиддияту низоъҳои иҷтимоӣ, ки тавозуни ҳаёти ҷомеаро халалдор менамоянд, истифода кард. Тадбиқи натиҷаҳои таҳқиқот метавонад, ҳамчун заминаи назариявӣ методологияи пешгирии зиддияту низоъҳои иҷтимоӣ, устуворгардонии пояҳои сулҳу субот ва ваҳдати миллии дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ хизмат намояд.

Дар диссертатсияи Саидова С.Н. нуктаҳои дигари аз лиҳози илмӣ таваҷҷӯҳпазир, ки тасаввуроти моро оид ба мавзӯи мазкур ғани мегардонанд, кам нестанд.

Дар баробари ин, дар диссертатсия тақризшаванда, аз нигоҳи мо баъзе камбудихову норасоӣҳо ҷой доранд. Аз ҷумла:

1. Нақши Пешвои миллат дар ҳалли низоъи тоҷикон бояд муфассалтар таҳқиқ мегардид.
2. Дар баррасии мавзӯи таҳқиқшаванда бояд ба асарҳои файласуфони тоҷик бояд бештар аҳамият дода мешуд.

3. Дар диссертатсия баъзе норасоихои стилистикӣ ва грамматикӣ роҳ дода шудааст.

Камбудихои дар боло зикр намуда хислати тавсиявӣ дошта арзишмандии кори илмии унвончӯ Саидова Ситора Назаровнаро коҳиш намедиҳанд.

Дар ҷамъбаст зикр намудан лозим аст, ки маводи диссертатсиरो ҳамчунин метавон Ҳангоми таълими курсҳои фалсафаи иҷтимоӣ, сиёсатшиносӣ, ҷомеашиносӣ, омӯзиши масъалаҳои миллатҳо ва муносибатҳои миллӣ ва таълими курсҳои махсус истифода кард.

Саҳми шахсии унвончӯи дараҷаи илмӣ дар он зухур меёбад, ки дар раванди таҳқиқоти илмӣ ӯ бевосита сарчашмаҳо, рисолаҳои илмӣ, монографияҳо ва дигар маводҳои марбут ба мавзӯи мазкурро омӯхта мавриди таҳлил қарор додааст. Асосҳои назариявӣ ва методологӣ ва ҳулосаву тавсияҳои, ки дар диссертатсия ҷой доранд, натиҷаи таҳқиқоти мустақилонаи унвончӯ мебошанд. Диссертант раванди ба ҳам вобастагии зиддият ва низоъҳои иҷтимоиро мавриди таҳлилу омӯзиш қарор дода, аҳамияти онро муайян намудааст. Ғояҳо ва ҳулосаҳои баровардаи таҳқиқот метавонанд ҳамчун заминаи методологӣ дар ҷусторҳои минбаъдаи илмӣ хизмат намояд.

Мазмуни автореферат ба матни диссертатсия мувофиқат менамояд.

Натиҷаҳои тадқиқоти илмӣ дар якҷанд мақолаҳои дар маҷалаҳои дар ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шуда ҷоп шуда, дар фишурдаҳо ва маърузаҳои илмии конференсиҳои анъанавии илмӣ-амалӣ ва илмӣ-назариявӣ ДИС ДДТТ инъикос ёфтаанд.

Теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст.

Дар интишороти натиҷаҳои асосӣ, ҳулосаҳои таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикоси худро ёфтаанд.

Автореферат ва қорҳои илмие, ки доир ба мавзӯи таҳқиқотӣ ҷоп гардидаанд, мазмуни асосии рисолаи диссертатсиониро ба таври зарурӣ инъикос менамоянд.

Диссертатсия ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Ҳамин тариқ, Саидова Ситора Назаровна аз ӯҳдаи вазифаҳои гузошта шуда баромада тавонистааст ва диссертатсияи ӯ таҳқиқоти ба охир расида, дорой навгонии илмӣ буда, аз аҳамияти назариявӣ ва амалӣ холи нест. Бешубҳа ҳулосаву натиҷаҳои ба даст даромада, барои рушд ва такмили илмҳои фалсафаи иҷтимоӣ, фарҳангшиносӣ, этика ва эстетика дар оянда хизмат менамоянд.

Маводҳои назариявӣ ва эмпирикии истифода гашта, методологияи таҳқиқот ба талаботҳо ва шиносномаи ихтисоси 09.00.11 – фалсафаи иҷтимоӣ мувофиқат менамояд. Диссертатсияи Саидова Ситора Назаровна

дар мавзуи “Зидият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо” (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ) ба талаботҳои, ки дар Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, таҳти №267 оид ба додани дараҷаи илмӣ номзоди илм ва доктори илм тасдиқ карда шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.11 – фалсафаи иҷтимоӣ сазовор мебошад.

Тақризи мазкур ба талаботи банди 71-72-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои фалсафа,
сарҳодими илмӣ Шуъбаи фалсафаи
иҷтимоӣ ИФСҲ АМИТ

Ҳайдаров Рустам Ҷурабоевич

Имзои Ҳайдаров Р.Ҷ. тасдиқ мекунам
Нозир калони кадрҳои ИФСҲ АМИТ

Шозедов Х.Н.

Суроғи муқарризи расмӣ:

734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 33

Тел: 2215689

Э-майл: rustam86@hotmail.com